

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՄԷԿ ՔԱՆՔԱՐ ՍՏԱՑՈՂԸ

«Մասնացետայ» եւ «Պոյ» գլխի քանգարմ
առեայ էր: (ՂՈՒԿ. ԽԹ. 20)

Մենք քիչ անգամ իրապէս կը համա-
կրինք մարդոց, որոնք ամէնուհետ կողմէ գո-
վասանքի կ'արժանանան: Այս տեսակէտէն
յատկանշական է յոյն քաղաքացիին խօսքը,
Արիստիտէսին, խեցեվճիոի մը առիթով:
Յոյն քաղաքացիին որ գրեւ չէր գիտեր Ա-
րիստիտէսին երկարեց խեցիի կտորը եւ
խնդրեց որ վրան Արիստիտէս գրուի, Երբ
այս վերջինը հարցուց իրեն թէ զինքը կը
ճանչնամ, ոչ պատասխանեց յոյն քաղա-
քացիին, ինչո՞ւ ուրեմն իր դէմ կը քուէար-
կես, հարցուց Արիստիտէս, յոյն պատաս-
խանեց թէ ալ յոգնեցանք իր մասին լսելէ
թէ արգարակորով անձ մըն է:

Արդարեւ հոգեբանական եւ նշմարելի
իրողութիւն է որ արգար, խոհեմ, պար-
կեշտ, հաւատարիմ եւ ազնիւ յատկութիւն-
ներով համբաւուած մարդիւր շատ յաճախ
մեզ չհին շահագրգռեր, եւ եթէ այս վերջին-
ները վտանգի մը հանդիպին իրենց պարա-
գան մեզ չի յուզեր: Մինչդեռ, դատարկա-
պորտ մը որ ոչինչ ունի լաւ եւ գոհացու-
ցիչ, վտանգի մը պահուել իր հետ կ'ունե-
նայ միշտ մեր բարեացակամութիւնը:

Կը խորհիմ թէ այս կարգի զգացումով
կը լեցուինք, երբ կը մտածենք մեր Տիրոջ
կողմէն տրուած քանքարներու եւ զանոնք
ստացող ծառաներու մասին: Հինգ քանքար
եւ երկու քանքար առնողները իրենց շահե-
րով, տեղեկագիրներով եւ գնահատանքնե-
րով կ'անցնին մեր աչքին առջեւ, յետոյ
կուգայ մէկ տաղանգ ստացողը, թաշկինա-
կին մէջ ծրարած զայն, գլխիկուր եւ վեհե-
րուտ, թո՛ղովելով իր պարտադանցութեան
չգմիզանքը: Ապա սաստը իր Տիրոջ եւ դա-
տապարտութիւնը: Այս տեսարանին առջեւ,
երբորդ ծառային նկատմամբ մենք կ'ունե-
նանք խղճահարութիւն եւ որոշ համակրանք,
երբ մեա պատժուած կը նետուի խաւարին
ծոցը:

Սիրոյ առաջին զգացումը զոր կը ծնի
մեր մէջ երիւրդ ծառայի նկատմամբ, կու-
գայ իր պարզ եւ համեստ վերաբերմունքէն,
երբ կը փորձէ չքմեղիւռ իր պարտապան-
ցութիւնը: Տաղանգ մը միայն ունէի, կը
պատասխանէ խեղճ ծառան, ի՞նչ կրնայի
ընել անով, ի՞նչպէս կրնայի մօտենալ սե-
ղանաւորներուն եւ յուսայափոխներուն մէկ
քանքարով, ու մանաւանդ ի՞նչ յաջողու-
թիւն կրնայի ունենալ այդքան նուազ զու-
մարով: Թէեւ անճիշդ՝ սակայն որքա՞ն հա-
մեստ կը հնչեն իր բացատրութիւնները միւս
երկուքին քով՝ որոնք հպարտ գոհուհալու-
թեամբ կը յայտարարեն, Տէր, Գու մեկ
տուած քանքարներուն չափ ուրիշներ եւ
չահեցանք:

Անդրազգանալով մէկ քանքար ստա-
ցողին, պէտք է լսել թէ կեանքի մէջ երբ
մարդիկ զգան թէ իրենց ունեցած խելքը,
պատեհութիւնը եւ ուժը արժէքէ եւ նշա-
նակութիւնէ դուրկ է, տակաւ անոնք կը
կորսնցնեն իրենց ինքնավստահութիւնը:
Քաջութիւնն ու ձեռներեցութիւնը եւ ունէ
ճիշդ չեն ընել կեանքի պայքարին իրենց
մասնակցութիւնը բերելու: Ո՞րքան մեծ է
թիւը այս կարգի մարդոց մեր այսօրուան
ընկերութեանը մէջ: Երիտասարդներ որոնք
ճամբայ կ'ելլեն մշակոյթի մը տիրանալու
եւ զայն նուաճելու յոյսով, սակայն իրենց
չփուլը իրենցմէ աւելի մեծ ու տաղանգա-
շատ ուղեղներուն հետ, ըլլայ ներկայի եւ
կամ անցալի մէջ, ապա իրենց ուղեղի եւ
կարողութեան սակաւութիւնը գլխինք յու-
սահատութեան կը մատնէ: Նոյն պարագան
կրնայ կրկնուի բարեգործական եւ կամ ա-
ռեարական գետիկներուն վրայ: Մարդիկ
ճամբայ կ'ելլեն լաւ զգացումներով եւ յա-
ռաջագրութեանմբ, սակայն իրենց ունեցած
պատիկ միջոցները ու չնչին դրամադուլը
անօթանդակ կը թողու զիրենք կեանքի մեծ
գործաւնութիւններուն եւ մրցակցութեանց
մէջ, եւ զիրենք կը մատնէ հեռաւարաբ-
լքումի, յուսահատութեան եւ անյաջողու-
թեան: Այս է պարագան շատ մը անյաջող-
ղութեան մատնուած մարդոց, իրենց ունե-
ցած քիչը, անբաւականը, զիրենք յուսա-
հատ անգործութեան եւ պարտազանցութեան
կ'առաջնորդէ:

Փրկութիւնը այս կարգի մարդոց կը
սկսի այն ատեն միայն՝ երբ անոնք կը

սթափին իրենց թմբիրեն և նոր քաղութիւնում
 մը կը փորձեն դիմագրաւել կհանքի դժուա-
 րութիւնները, ձեռք բերել կարենալու հա-
 մար այն կարելի յաջողութիւնը՝ որ վստա-
 հութիւն պիտի ներշնչէ իրենց: Կեանքի
 մեծ յեղաշրջումներն ու յաղթանակները և
 քաղաքակրթութեան յաջողութիւնը, քանի
 մը առանձնաշնորհաբարու և յաջողածնե-
 րու շնորհիւ չէ եւ կ'ընթանայ, այլ համբե-
 րատար ու հաւատարմ ջանքերովը անոնց՝
 որոնք մէկ քանքար միայն ունին և կամ
 կրցած են ունենալ այս կեանքին մէջ: Հե-
 րոսները չեն որ կը յեղաշրջեն պատմութեան
 ընթացքը, անոնց մեծագործութիւնը սկիզբն
 է միայն ըլլալիքին, հակառէ կը կատարուի
 հասարակ ասարկոց ջանքերով և միջոցնե-
 րով: Մեծ գործերը աւելի դիւրին են քան
 փոքր երեցածները և հասարակ մարդոց ը-
 րածը աւելի ծանր ու դժուար է քան հե-
 րոսներունը, որոնք իրենց ներշնչումովն ու
 արիւնովը կը սկզբնաւորեն զայն: Ահա թէ
 ինչու մեր համակրանքն կ'երթայ մէկ քան-
 քար ունեցողին, վստակ իրեն նմաններու
 ուսին է որ կը ծանրանայ կեանքի յառաջ-
 դիմութիւններու դժուարին գործը, եթէ
 միայն իրենք գիտակցին իրենց ունեցած
 քիչ արժէքին և ունենան յարգանք իրենց
 անձին նկատմամբ:

Միւս կողմէն սակայն մարդ պէտք է
 ինքնահաւան ըլլայ, կարծելով թէ ինչ որ
 ինք ունի լաւագոյնն է. միայն ապուշներն
 են որ անայլայ կրնան դիտել ինքզինքնին
 առանց նշմարելու իրենց թերութիւնները:
 Ինքնադիտակից մարդը գիտէ իր ուժերուն
 չափը և զանոնք իրագործելու և օգտա-
 գործելու կերպը: Ոտքով շատ դիւրին է
 ասելիս և սակայն դժուար զայն իրագոր-
 ծելու պարագան: Միւս կողմէն Աստուած
 մեզի տուած է կրկնակ կարողութիւններ,
 ճշգրտորէն այս հանգամանքները: Նախ
 սիրելու և գործելու կարողութիւնը, յա-
 նուն մեր բացարձակ պարտականութիւնն,
 և երկրորդ՝ սիրելու եղբայր մարդերը և
 ծառայելու անոնց: Այս երկու ուժերուն
 մէջ կը կայանայ մարդուն յոյժ փրկուելու
 իր ինքնագիտակցութենէն: Եթէ մարդը իր
 ուժերը այս ուղղութեամբ փորձելէ վերջ,
 զանոնք անբաւարար զտնէ, կ'իյնայ յուս-
 տահաւանութեան մէջ, սակայն յանկարծ իր
 ինքնագիտակցութեան մէջ կը հնչէ ձայն

մը, կամ աղաղակը եղբայր մարդուն, որ
 զինքը օգնութեան կը կանչէ, ստիպելով
 զինքը որ չմտածէ այլեւ իր ուժերու և
 կարողութիւններու չափին, այլ ընէ ա՛յն
 ինչ որ անհրաժեշտ է որ ըլլայ, նման մարդ
 առիւծին՝ որ վստակ պահուն կը յարձակի
 փրկելու իր կորիւնները, առանց մտածելու
 թէ իր ուժերը բաւական պիտի գայի՞ն առ-
 այդ, և թէ ի՞նչ արժէք պիտի կրնար ու-
 նենալ իր փորձը: Երբ մարդ կը գիտակցի
 այս մեծ անհրաժեշտութիւններուն, կը փրկէ
 ինքզինքը իր անձին հայեցողութենէն, որ
 իր կարողութիւնները տնտեսելու ներքին
 հաշուետուութիւնն է: Այս է եղած պա-
 րագան ու պատմութիւնը բոլոր քաջ ու
 ազգային մարդոց: Մովսէս, Պողոս, Բրու-
 մուէլ, ասոնք բոլորը ուզած են խաղալ
 պահ մը վտանգները դիմագրաւելու խուսա-
 փողալան ճարտարութիւնը, այսինքն խա-
 ղալ իրենց անձեռնդի անկիւններուն հետ,
 ինչպէս սովորաբար կ'ըստին, սակայն հզօր
 կանչը եղբայր մարդերուն և պարտակա-
 նութեան գիտակցութեան, այնքան զօրա-
 ւոր է եղած, որ ասոնցմէ իւրաքանչիւրը
 մոռցած իր մարդկային տկարութիւնը ու գա-
 ցած է իրագործելու մարդերու փրկութեան
 իր քաժինը:

Բնականորէն պիտի ըսէք թէ յիշուած
 շարժառիթները շատ զօրաւոր են և երբ
 զգացուին եղբայր մարդուն կողմէն, կրնան
 ազատագրել զայն: Ապայն ողբերգութիւնը
 հոն է որ տկար մարդիկ չեն զգար զայն
 ու հետեւաբար չեն կրնար փրկուիլ մատ-
 տոէ Գերագոյնը, և գթալով հայրօրէն իր
 զաւակներուն տկարութեան, կ'առաջնորդէ
 զանոնք լաւագոյնին, լեցնելով այն բաժը
 որ իբրեւ վերացեալ իրողութիւն շատ պիտի
 զար տկար արարածն ուժերուն և հասկա-
 ցողութեան: Ահա թէ ինչպէս իրարու հետ
 և իրարու մէջ կը հաշտուին մարդուն տկա-
 րութիւնը և Աստուծոյ զօրութիւնը: Եւ
 սակայն որպէսզի այս ներդաշնակութիւնը
 կարենայ նշանակութիւն ստանալ մեր կեան-
 քին մէջ, Անոր կամքը մեր կեանքին հրա-
 մայականը պարտի ըլլալ, որպէսզի Ան կա-
 րենայ փրկել ինքզինքէն յուսահատ ու
 զզուած մարդը: Իսկ մարդն ալ իր կարգին
 պէտք է կարենայ փրկել ինքզինքը ինք-
 նագիտակցութեան և ինքնադատումի փոր-

ձուլմանն է, լսելու համար իր գերագույն վեհապետին հրահանքը: Ահա իմաստը առակին: Ե՛րևան կը ճանչնայիր զիս, քու տէրդ, հետեաբար պէտք է գործէիր հաւմածայն իմ հրահանգներուս: Որքան տեղին է հոս յիշատակել Սալմասին այս բացատրութիւնը, իրեն լուսաբանութիւն բոլոր անոնց՝ որոնք զերծ կ'ուզեն կաթուղանել ինքզինքնին իրենց համար ճշգրտած պարտաւորութիւններէն, իրենց տկարութիւնէն կամ ինքնադատումէն եկած վկայութիւններով և չմեղաւնեցնողով: Եթէ գիտես ու կը զգաս թէ անհրաժեշտ է ընել այսինչ բանը, ու կը պահուշտիս քու տկարութիւններուդ ետին, այդ կը նշանակէ թէ չես ուզեր լսել Գերագոյնին ձայնը, որ քու էութեանդ ընդերքներէն պէտք է հոսի նոր կեանքի մը զօրաւոր արիւնին նման: Ու այսպէս լքուած ինքզինքէդ և Գերագոյնէն, դուն ալլես ոտքերուդ վրան չես, մինչդեռ ընդհակառակն, երբ զգաս Անոր հնազանդելու անհրաժեշտութիւնը, զԱյն գոհացնելու հաճոյքը, այն ատեն դուն պարտականութեանդ գիտակցութեան մէջն ես և անկարելին կատարումս: Այն ատեն պիտի չկենաս հարց տալու թէ արդեօք կրնա՞ս ընել զայն, մինչև որ յաղթանակի թագը չզգաս գլխուդ վրայ: Եւ միւս կողմէն զայն գլխուդ վրայ ունենալէն յետոյ, պիտի վերցնես զայն զոյգ ձեռքերովդ և պիտի նետես իր ոտքերուդ, վասնզի այլևս պիտի գիտնաս թէ իրապէս ինքն էր որ կատարեց զայն և ոչ թէ դուն:

Այս պարագան սակայն գլխովայր չի չըլեր իրողութեանց տախտակը: Եթէ անկարողութեան զգացումին արմատները ինքնագիտակցութեան մէջն են, պէտք է ազատագրել զանոնք, մոռնալով իր անձը, այլապէս չմեղաւնեցը իրեն տրուած շնորհի նուազութեան կը վերածուի քաղաքական հպարտութեան մը, ոչ թէ ինքնազատումի արարքին, որ իր ուժերու տկարութեան գիտակցութիւնն է: Վասնզի ո՞վ որ ինքզինքը իր տկարութեան կամ փոքրութեան ետեւ կը պահէ, թապաստանած կ'ըլլայ այս կերպ հպարտութեան բերդին, ու չընէր Աստուծոյ իրեն տուած գործը, ոչ թէ իր ուժերին անբաւականութեան պատճառաւ, այլ շնորհին նուազութեանը համար: Մինչդեռ անհրաժեշտ է գուրս գալ այս հոգե-

վիճակէն, ստանձնելու գործը՝ զոր Աստուած կուտայ մեզի, ընելու համար զայն իրմով և իրեն համար, առանց ցուցադրելու մեր տկարութիւնը, վասնզի Ան մեզի հետ է: Ու երբ իր հետը ըլլանք և իր լոյսին մէջ, զերծ պիտի մնանք արտաքին խաւարէն:

Այս ընդհանուր իրողութիւնէն յետոյ, կրնանք ըսել թէ մարդերէն շատեր, այսօր մէկ քանքար ստացող ծառային նման ինքզինքնին ամենէն աւելի զուրկ կը զգան կրօնական ուժէն, և հետեաբար անոր իրագործումէն: Մարդ գիտնալով հանդերձ իր կրօնական նկարագիրը, և իր հոգիին ձգտումները զէպի գերբնականն ու աստուածայինը, ընդունելով նոյն ատեն իրաւութիւնը ժամանակին ու յաւիտեական. նութեան, ընդունելով թէ իր մէջ է իր հետ է Աստուծոյ սէրը և Ս. Հոգին, սակայն ինքզինքը անկարող կը զգայ իրացնելու աստուածապաշտութեան գործը, նման կոյրին, որմէ պիտի պահանջէին որ գործածէ իր չունեցած աչքը: Այսպիսին մղուած ինքնագիտակցութեան և ինքնազատումի զգացումներէն, կը յամարի պնդելու թէ ինքը կրնայ հաւատ ընծայել այն բաներուն միայն, զորս իր զգայարանքներուն շնորհիւ կրնայ ըմբռնել և շօշափիլ, զրկելով այս կերպ ինքզինքը երջանկութիւնէ մը և մշակոյթէ մը նոյն ատեն, որ կուգայ հաւատքի կեանքէն և քրիստոնէական եղբայրութեանէն: Այս կարգի մտայնութեամբ սոցորուած անձերը արգահատանքի միայն կը կարօտին, վասնզի կը խուսափին պարտականութիւնէ մը զոր կրնային ընել:

Միակ մտածումը զոր կ'ունենանք այս կարգի մարդոց պարագային այն է, թէ կրօնի հասկացողութիւնը ոչ միայն թերի է անոնց մէջ, այլ սխալ կերպով տրուած: Ժամանակակար և պատահական կարգ մը հոգեկան իրողութիւններու նկատմամբ իրենց ծանօթութիւնը, զիրենք տարտամբէն միայն մօտեցողացած է յաւիտեական այս իրողութիւններուն, և ճիշդ ատոր համար կրօնքը այդպիսիներուն համար կը մնայ հոգեկան իրողութիւններու շարք մը՝ որոնց նկատմամբ իրենք չեն զգար որոշ յարում, և հետեաբար չեն կրնար շինել կարելի տեսակէտը: Տակաւին այն բազմաթիւ տեսակէտներու տարբերութիւնը զորս զայրութիւն ունի քրիստոնէական հաւատքին մէջ,

պատճառ կը դառնայ որ մարդիկ ոչ միայն կտակածամտօրէն մօտենան անոր, այլ մաշտաւոր յոսանաւորութեան մատնուին հաւատքի անհամերաշխութեան այս թոհուբոհին նկատմամբ: Եւ սակայն եթէ իրենք կարենան մտածել թէ բոլոր այդ բաժանումներուն խորը կայ բան մը որ հասարակաց է բոլորին, և եթէ վերանան դէպի այդ զգացումին հունը, պիտի հանդիպին նոյն իսկ Անոր՝ որ օր մը այնքան քաղցրօրէն խօսեցաւ երկնքէն և գերազոյնէն, իր և մեր բոլորի հօրէն: Եւ այս սրտագին իրողութիւնը բաւ պիտի ըլլայ որ անոնք լեցուին սիրով, խոնարհամտութեամբ և մարդկայնութեամբ: Ու մինչև որ անհատները չկարենան երթալ իրենց հաւատքին հունը, այն սրտագին պարզութեան, որ բոլոր հաւատարմութեան, որ բոլոր իրողութեան կը կազմէ, չեն կրնար լեցուիլ այն մեծ սիրով, որ անհրաժեշտ է բոլոր ըմբռնողներուն ու մանաւանդ կրօնական համակրութիւններուն պարագային:

Իսկ երբ յետոյ կը հետեւինք պատմութեան, թէ ի՞նչ կերպով Ան, որ սկիզբն ու աղբիւրն է մեր հաւատքին, իրագործած է ինքզինքը, թէ ի՞նչպէս իր կեանքի զինով պաշտպանելէ վերջ իր մեզի բերած ճշմարտութիւնը, զայն մեր կեանքին մաս ընել ուղած է այնպիսի ձևով մը՝ որ լեցուն է սիրով, նուիրումով ու եղբայրութեամբ, կը համոզուինք թէ իր Մարդեղութիւնը, Ուշեղութիւնն ու Յարութիւնը մեզի համար եղած են, և հետեաբար մենք մեր կեանքով պարտական ենք այդ բոլորին:

Ահա ճշմարիտ հաւատքը և անոր զգացումն մեր պատտոխանաւորութիւնը: Վասնզի իւրապէս կարելի չէ հաւատալ որ աշխարհի վրայ կրնայ գտնուիլ մէկը որ զուրկ ըլլայ սիրոյ և հրապուստի զգացումէն և հետեաւ բար կրօնական կեանքէն: Մէկը որ չկարծես, նոյն համերաշխիւ այն իրողութեան հետ թէ հոգին անմահ է և աստուածային, և թէ հետեաբար ան Աստուծոյ կը պատկանի և իրով մենք ևս Աստուծոյ կը պատկանինք ու Աստուած մեզի:

Ընենք ուրիշ անհրաժեշտը մեր կեանքի երջանկութեան և ապահովութեան համար, ազատիւ մեր հոգին կեանքի անստոյգ և անորոշ վիճակներէն, որոնք մեր ստօրեան կը կազմեն: Որովհետեւ Դատաւարը վերջին օրուան համար չէ միայն, այլ բոլոր ժամանակներու համար: Մեր տրամադրութեան ներքեւ գրուած իւրաքանչիւր օրը երբ մեր փրկութեան չի ծառայեր, կը խլէ մեզմէ մեր լուսադրնը, մեր երիտասարդութիւնը, մեր ուժը, մեր գեղեցկութիւնը և ումպէտս վատնուած մեր ճիւղերը: Ամէն օր Աստուած կը խօսի մեզի մեր կարելիութեանց և իրագործումներուն ի հաշիւ: Կը խօսի անոնց մասաւանդ, որոնք իրենց տաղանդը ծարած թաշկինակի մէջ, ի գուր կը վատնեն իրենց ժամանակը: Վասնզի ան որ չի գիտեր շահարկել իր քանքարը, պիտի առնուի իրմէն ու ինքը այս կերպով զրկուած իր տոյնէն՝ պիտի նետուի ծոցը արտաքին խաւարին, նման իր քանքարը շահարկել չմտածող Աւետարանի առակի ծառային:

b.

